

اللَّهُ
أَكْرَمُ
الْحَمْدِ
لِأَكْرَمِ
الْحَمْدِ
لِأَكْرَمِ
الْحَمْدِ

دانشگاه علامه طباطبائی

دانشکده ادبیات فارسی و زبان‌های خارجی

گروه زبان‌شناسی، آموزش زبان فارسی به غیرفارسی‌زبانان، و فرهنگ و زبان‌های باستانی

تحلیل فرایندهای موجود در گفتمان افراد زبان‌پریش فارسی‌زبان در چارچوب زبان‌شناسی نقش‌گرای نظاممند

استادان راهنما: آقای دکتر محمد دبیرمقدم و آقای دکتر حسن عشایری

استاد مشاور: خانم دکتر گلناز مدرسی قوامی

نگارنده: مهدی بازاریار

پایان‌نامه برای دریافت درجه دکتری

در رشته زبان‌شناسی همگانی

شهریورماه ۱۳۹۱

فرم گردآوری اطلاعات پایان نامه ها
کتابخانه مرکزی دانشگاه علامه طباطبایی

نویسنده: مهدی بازاریار	
استادان راهنما: آقای دکتر محمد دبیر مقدم و آقای دکتر حسن عشایری استاد مشاور: خانم دکتر گلناز مدرسی قوامی	
نوع پایان نامه: توسعه‌ای و کاربردی	
مقطع تحصیلی: دکتری	سال تحصیلی: ۹۰-۹۱
محل تحصیل: تهران	نام دانشگاه: دانشگاه علامه طباطبایی دانشکده: دانشکده ادبیات و زبانهای خارجی
تعداد صفحات: ۱۸۱	گروه آموزشی: زبانشناسی همگانی، آموزش زبان فارسی به غیر فارسی زبانان و فرهنگ و زبان‌های باستانی
کلید واژه ها به زبان فارسی: نظام گذرایی، فرایندها، فعل، دستور نقش‌گرای نظام‌مند، هلیدی	
کلید واژه ها به زبان انگلیسی: experiential metafunction; process; verb; systemic functional linguistics; Halliday; transitivity system	

چکیده

الف: موضوع و طرح مسئله (اهمیت موضوع و هدف):

در مدل زبان‌شناسی هلیدی، توانایی زبانی انسان پدیده‌ای اساساً متفاوت از ماهیت زبان در نظریه زبان‌شناسی چامسکی تلقی شده است. برخلاف نظر چامسکی که زبان ماهیتی فطری دارد و جوهر اصلی آن «نحو» تلقی شده است و می‌تواند مستقل از معنا باشد، در زبان‌شناسی نقشگرا، زبان ماهیتی اکتسابی دارد و یک واقعیت نورونی و جسمانی شده است که در طول رشد فرد یاد گرفته می‌شود و نمی‌تواند مستقل از بقیه توانایی‌های شناختی باشد. اینگونه ایرادات به همراه برخی از مشاهدات مبنی بر اینکه برخی از ساختارها تنها از طریق توسل به دیگر حوزه‌های زبانی همچون گفتمان قابل توجیه می‌باشند، محققان را بر این می‌دارد تا با استفاده از دیگر نظریات زبانی به زبان بنگرند و اینگونه نظریات را با تحقیقات بیشتر راستی آزمایی کنند.

ب: مبانی نظری شامل مروری از منابع، چارچوب نظری و پرسشها و فرضیه‌ها:

در این پژوهش از زبان‌شناسی نقشگرای نظاممند که هلیدی آن را پایه‌ریزی کرده است به عنوان پایه نظری برای بررسی فرایندهای موجود در گفتار افراد زبان‌پریش استفاده شده است. منبع اصلی این تحقیق نظریات هلیدی و متیسن در سال ۲۰۰۴ می‌باشد.

پرسش‌های پژوهش حاضر عبارتند از:

- ۱- الگوی انتخاب واژگانی افعال در گفتمان زبان‌پریشان چه شباهت‌ها و تفاوت‌هایی با افراد سالم دارد؟
- ۲- آیا تحلیل‌های نقشگرا می‌توانند در تحلیل گفتمان زبان‌پریشان کارایی داشته باشند؟
- ۳- آیا تحلیل‌های نقشگرا از گفتمان زبان‌پریشان می‌تواند تحلیل‌ها و نگاه موجود در عصب‌شناسی زبان را تغییر دهد؟

فرضیه‌ها:

۱- بررسی شباهت و تفاوت الگوهای موجود در گفتمان افراد زبان‌پریش و سالم می‌تواند گرایش غالب زبان‌پریشان برای استفاده از نوع خاصی از فرایندها را نشان دهد و در صورتی که بتوان داده‌های فراوانی را جمع‌آوری کرد این خود می‌تواند الگویی را جهت شناسایی انواع زبان‌پریشی و حتی تعیین نوع و میزان ضایعه در اختیار محققان قرار دهد.

۲- تحلیل‌های نقشگرا ابزار دقیقی را در اختیار محقق قرار می‌دهد و نسبت به دیگر نظریه‌های زبانی در این حیطه از کارایی توصیفی بالایی برخوردار است و این کارایی می‌تواند حتی منجر به پیشنهاد تبیین‌هایی برای فرایندهای زبانی موجود در این گفتمان شود.

۳- در صورتی که بتوان با تحلیل نقشگرا نوع بیماری و ارتباط آن را با آسیب دقیق‌تر بررسی کرد می‌توان نمایه کامل‌تری از آنها ارائه داد و حتی راه‌حل‌های درمانی دقیق و منسجم‌تری را برای این افراد پیشنهاد داد.

پ: روش تحقیق شامل تعریف مفهوم، روش تحقیق، جامعه مورد تحقیق، ابزار اندازه گیری، نحوی اجرای آن، شیوه گردآوری و تجزیه و تحلیل داده ها:

این پژوهش مطالعه‌ای توصیفی-تحلیلی است. داده‌های بدست آمده هم بصورت کمی و هم بصورت کیفی و توصیفی مورد بررسی قرار گرفتند. داده‌های این تحقیق بصورت گفتاری جمع آوری شده اند و سپس داده‌های گفتاری برای بررسی بصورت نوشتاری بازنویسی شدند. برای جمع‌آوری داده‌های مذکور با مراجعه به مرکز توانبخشی تبسم و انجام آزمون‌ها و مصاحبه‌های حضوری (ضبط مکالمه و گفتار بصورت صوتی) از بیماران مورد نظر اطلاعات مورد نیاز جمع آوری شدند. حجم نمونه‌ها در حدود ۱۰۰ نفر بیمار زبان‌پریش بودند و با بسیاری از آنها مصاحبه به عمل آمد. با توجه به ملاحظات نظری موجود تنها داده‌های مربوط به هشت نفر از آنها در این تحقیق بررسی و تحلیل شد. پرسشنامه پرونده‌گیری آزمون زبان‌پریشی فارسی برای هر فرد برای گرفتن نمونه گفتار آزاد تشکیل شد و فرایندهای بدست آمده با استفاده از الگوی هلیدی و متیسن بررسی شدند.

ت: یافته های تحقیق:

بررسی نتایج به دست آمده نشان می‌دهد که نسبت کاربرد فرایند مادی در بیماران به طور معناداری ($p=0/017$) بیشتر از افراد سالم و همچنین کاربرد فرایند رابطه‌ای ($p=0/014$) و رفتاری ($p=0/018$) در بیماران به طور معناداری کمتر از افراد سالم بوده است. بررسی نسبت کاربرد فرایندهای ذهنی ($p=0/804$)، بیانی ($p=0/199$) و وجودی ($p=0/993$) در بین دو گروه بیمار و سالم نشان دهنده تفاوت معناداری بین آنها نمی‌باشد ($p>0/05$).

ث: نتیجه گیری و پیشنهادات:

نتایج بدست آمده نشان دهنده تفاوت‌های بارزی بین زبان‌پریشان و افراد سالم از لحاظ نوع کاربرد افعال در موقعیت مشابه می‌باشد. اتکا بر افعال مادی در زبان‌پریشان می‌تواند نشان دهنده تامل بیشتر بر روی خود حوادث، یا وجود مشکل در دستیابی به واژگان و ساختار موضوعی مربوط به دیگر افعال باشد. از سوی دیگر استفاده از فرایندهای رابطه‌ای و رفتاری برای زبان‌پریشان سخت‌تر است زیرا اولاً انتزاعی‌ترند، دوماً ممکن است در دستیابی به دیگر عناصر کلیدی مورد نیاز برای تکمیل هر یک از این فرایندها محدودیت‌هایی وجود داشته باشد.

صحت اطلاعات مندرج در این فرم بر اساس محتوای پایان نامه و ضوابط مندرج در فرم را گواهی می‌نماییم.

نام استاد راهنما: دکتر محمد دبیر مقدم

سمت علمی: استاد

نام دانشکده: ادبیات و زبانهای خارجی

رئیس کتابخانه:

تقدیم به:

همسرم.

بهترین و صمیمی‌ترین دوست زندگی‌ام که

سالها و روزهای زیبای را

در کنارش گذراندم.

سپاسگزاری

در ابتدا بر خود لازم می دانم، از تمام عزیزانی که در گردآوری این پایان نامه مرا یاری نمودند، تقدیر و تشکر نمایم.

از استاد عالیقدر و فرزانه ام، جناب آقای دکتر دبیرمقدم، که راهنمایی این پایان نامه را عهده دار بودند، به پاس زحمات بی دریغشان بی نهایت سپاسگزارم که مرا در تمام مراحل نگارش این اثر، در کمال بردباری و بزرگواری از رهنمودهای ارزشمند خود بی بهره نگذاشتند. نگارنده همیشه به شاگردی خود در محضر ایشان افتخار می کند. همچنین بخش دیگری از زحمت راهنمایی این پایان نامه با استاد فرزانه ام جناب آقای دکتر حسن عشایری بود. نگارنده افتخار دارد که علاوه بر محضر استادان دانشگاه علامه طباطبایی، از زحمات و راهنمایی های عالمانه ایشان بهره مند بود است. از استاد دلسوز زبانشناسی، سرکار خانم دکتر مدرسی قوامی بسیار سپاسگزارم که بیش از یک مشاور مرا مدیون محبت های خود نمودند و با دقت و نکته سنجی فراوان، نکات ارزنده ای را گوشزد فرمودند، نگارنده علاوه بر مطالب علمی، نکات اخلاقی فراوانی از این استاد فرهیخته آموخت.

از دیگر استادان بزرگوارم در گروه زبانشناسی دانشگاه علامه طباطبایی، جناب آقای دکتر صفوی، سرکار خانم دکتر شقاقی، جناب آقای دکتر مجتبی منشی زاده و سرکار خانم دکتر رقیب دوست بسیار سپاسگزارم که از کلاسهای درس این اساتید از علم زبان شناسی و فنون معلمی نکات زیادی یاد گرفتم. از این جهت، بدون شک مدیون ایشانم.

همچنین در اینجا می بایست از همسر مهربان و فداکارم صمیمانه تشکر کنم که با صبر و تحمل و مهیا نمودن محیط آرام و گرم در خانواده، و به دوش کشیدن قسمت اعظم مسئولیت زندگی پیمودن راه را برایم ساده تر نمود و همچون بهترین دوست پایه پای من راه را پیمود. تقدیم این پایان نامه به او کمترین کاری است که نگارنده در قدردانی از این یاور می تواند انجام دهد.

چکیده

این پژوهش مطالعه‌ای توصیفی-تحلیلی است که در آن از زبانشناسی نقش‌گرای نظاممند که هلیدی آن را پایه‌ریزی کرده است به عنوان پایه نظری برای بررسی فرایندهای موجود در گفتار افراد زبان‌پریش استفاده شده است. داده‌های بدست آمده هم بصورت کمی و هم بصورت کیفی و توصیفی مورد بررسی قرار گرفتند. داده‌های این تحقیق بصورت گفتاری جمع‌آوری شده‌اند و سپس داده‌های گفتاری برای بررسی بصورت نوشتاری بازنویسی شدند. برای جمع‌آوری داده‌های مذکور با مراجعه به مرکز توانبخشی تبسم و انجام آزمون‌ها و مصاحبه‌های حضوری (ضبط مکالمه و گفتار بصورت صوتی) از بیماران مورد نظر اطلاعات مورد نیاز جمع‌آوری شدند. حجم نمونه‌ها در حدود ۱۰۰ نفر بیمار زبان‌پریش بودند و با بسیاری از آنها مصاحبه به عمل آمد. با توجه به ملاحظات نظری موجود تنها داده‌های مربوط به هشت نفر از آنها در این تحقیق بررسی و تحلیل شد. پرسشنامه پرونده‌گیری آزمون زبان‌پریشی فارسی برای هر فرد برای گرفتن نمونه گفتار آزاد تشکیل شد و بررسی نتایج به دست آمده نشان می‌دهد که نسبت کاربرد فرایند مادی در بیماران به طور معناداری ($p=0/017$) بیشتر از افراد سالم و همچنین کاربرد فرایند رابطه‌ای ($p=0/014$) و رفتاری ($p=0/018$) در بیماران به طور معناداری کمتر از افراد سالم بوده است. بررسی نسبت کاربرد فرایندهای ذهنی ($p=0/804$)، بیانی ($p=0/199$) و وجودی ($p=0/993$) در بین دو گروه بیمار و سالم نشان دهنده تفاوت معناداری بین آنها نمی‌باشد ($p>0/05$). نتایج بدست آمده نشان دهنده تفاوت‌های بارزی بین زبان‌پریشان و افراد سالم از لحاظ نوع کاربرد افعال در موقعیت مشابه می‌باشد. اتکا بر افعال مادی در زبان‌پریشان می‌تواند نشان دهنده تامل بیشتر بر روی خود حوادث، یا وجود مشکل در دستیابی به واژگان و ساختار موضوعی مربوط به دیگر افعال باشد. از سوی دیگر استفاده از فرایندهای رابطه‌ای و رفتاری برای زبان‌پریشان سخت‌تر است زیرا اولاً انتزاعی‌ترند، دوماً ممکن است در دستیابی به دیگر عناصر کلیدی مورد نیاز برای تکمیل هر یک از این فرایندها محدودیت‌هایی وجود داشته باشد.

کلید واژه‌ها: نظام‌گذاری، فرایندها، فعل، دستور نقش‌گرای نظاممند، هلیدی

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱.....	فصل اول: مقدمه
۲.....	۱-۱- مقدمه
۲.....	۲-۱- بیان مساله
۳.....	۳-۱- اهمیت پژوهش
۴.....	۴-۱- پرسشهای پژوهش
۴.....	۵-۱- فرضیه ها
۵.....	۶-۱- اهداف پژوهش
۶.....	۷-۱- روش شناسی
۶.....	۸-۱- پیکربندی پایان نامه
۸.....	فصل دوم: پیشینه مطالعات
۹.....	۱-۲- مقدمه
۹.....	۲-۲- مطالعات ایرانی
۲۸.....	۳-۲- مطالعات غیر ایرانی
۳۵.....	۴-۲- نظام عصبی و تاریخچه کوتاهی از زبان پریشی
۳۶.....	۲-۴-۱- دستگاه اعصاب مرکزی
۴۰.....	۲-۴-۲- تاریخچه مطالعات زبان پریشی
۴۱.....	۲-۴-۳- مکاتب عصب شناسی زبان

- ۴۱..... ۲-۴-۳-۱- مکتب جزء‌گرایی
- ۴۴..... ۲-۴-۳-۲- مکتب کل‌گرایی
- ۴۶..... ۲۲-۴-۳-۳- دیدگاه‌های امروزی
- ۴۷..... ۲-۵-۵- زبان‌پریشی و تشخیص آن
- ۴۸..... ۲-۵-۱- آفازی آنومی:
- ۴۹..... ۲-۵-۲- آفازی انتقالی
- ۵۰..... ۲-۵-۳- آفازی بروکا
- ۵۱..... ۲-۵-۴- آفازی ترانس کورتیکال حسی
- ۵۱..... ۲-۵-۵- آفازی ترانس کورتیکال حرکتی
- ۵۲..... ۲-۵-۶- سندرم جدایی مناطق گفتار
- ۵۲..... ۲-۵-۷- آفازی گلوبال
- ۵۳..... ۲-۵-۸- آفازی ورنیکه
- ۵۴..... فصل سوم: ملاحظات نظری
- ۵۵..... ۳-۱- مقدمه
- ۵۶..... ۳-۲- زبان‌شناسی نقشگرا
- ۵۸..... ۳-۳- مفاهیم اصلی در دستور نقشگرا
- ۵۹..... ۳-۳-۱- فرانش بینافردي
- ۶۴..... ۳-۳-۲- نظام‌گذرایی و فرانش تجربی
- ۶۸..... ۳-۳-۲-۱- فرایندهای مادی
- ۷۰..... ۳-۳-۲-۲- فرایندهای ذهنی

۷۴.....	۳-۲-۳-۳- فرایندهای رابطه ای
۷۶.....	۳-۲-۴- فرایندهای رفتاری
۷۷.....	۳-۲-۵- فرایندهای بیانی
۷۸.....	۳-۲-۶- فرایندهای وجودی
۷۹.....	۳-۳-۳- فرانش متنی
۸۸.....	فصل چهارم: روش پژوهش و تحلیل داده ها
۸۹.....	بخش اول: روش شناسی پژوهش
۸۹.....	۴-۱- مقدمه
۹۰.....	۴-۲- نوع مطالعه و روش نمونه گیری
۹۱.....	۴-۳- آزمودنی های پژوهش
۹۱.....	۴-۳-۱- آقای «ی. ن.»
۹۳.....	۴-۳-۲- خانم «پ. الف»
۹۶.....	۴-۳-۳- خانم «ط. ل.»
۹۷.....	۴-۳-۴- آقای «م. م.»
۹۹.....	۴-۳-۵- آقای «م. ی.»
۱۰۱.....	۴-۳-۶- خانم «م. س.»
۱۰۳.....	۴-۳-۷- آقای «الف. ح.»
۱۰۴.....	۴-۳-۸- خانم «م. م.»
۱۰۶.....	۴-۳-۹- گروه کنترل
۱۰۷.....	۴-۴- روش گردآوری داده های پژوهش

- ۱۰۸.....۵-۴- روش تجزیه و تحلیل داده‌ها
- بخش دوم: تجزیه و تحلیل داده‌ها.....۱۰۹
- ۱۰۹.....۶-۴- برخی از مشاهدات
- ۱۱۰.....۷-۴- بررسی فرایندهای بیماران
- ۱۱۰.....۱-۷-۴- بررسی داده‌های مربوط به بیمار (ی.ن)
- ۱۱۲.....۲-۷-۴- بررسی داده‌های مربوط به بیمار (پ.الف)
- ۱۱۳.....۳-۷-۴- بررسی داده‌های مربوط به بیمار (ط.ل)
- ۱۱۵.....۴-۷-۴- بررسی داده‌های مربوط به بیمار (م.م)
- ۱۱۶.....۵-۷-۴- بررسی داده‌های مربوط به بیمار (م.ی)
- ۱۱۷.....۶-۷-۴- بررسی داده‌های مربوط به بیمار (م.س)
- ۱۱۸.....۷-۷-۴- بررسی داده‌های مربوط به بیمار (الف.ح)
- ۱۱۹.....۸-۷-۴- بررسی داده‌های مربوط به بیمار (م.م)
- ۱۲۱.....۸-۴- بررسی فرایندهای گروه شاهد
- ۱۲۱.....۱-۸-۴- داده‌های مربوط به خانم «الف.ب»
- ۱۲۳.....۲-۸-۴- داده‌های مربوط به خانم «س.م»
- ۱۲۶.....۳-۸-۴- داده‌های مربوط به آقای «ح.ل»
- ۱۲۸.....۴-۸-۴- داده‌های مربوط به آقای «م.ب»
- ۱۳۱.....۵-۸-۴- داده‌های مربوط به آقای «الف.س»
- ۱۳۳.....۶-۸-۴- داده‌های مربوط به آقای «ط.ط»
- ۱۳۶.....۹-۴- یافته‌ها

۱۴۳.....	فصل پنجم: بحث و نتیجه گیری.....
۱۴۴.....	۱-۵- مروری بر فصل‌های پیشین.....
۱۴۵.....	۲-۵- بحث و نتیجه‌گیری.....
۱۴۹.....	۳-۵- پاسخ به پرسش‌های پژوهش.....
۱۵۱.....	۴-۵- موانع و محدودیت‌های پژوهش.....
۱۵۲.....	۵-۵- پیشنهاداتی برای پژوهش‌های بعدی.....
۱۵۳.....	فهرست منابع.....
۱۶۰.....	واژه نامه.....
۱۷۶.....	پیوست‌ها.....

فهرست جدول‌ها

صفحه	عنوان
۶۱	جدول ۱-۳: عرضه و تقاضا، اطلاعات یا کالا و خدمات
۶۲	جدول ۲-۳: نقش‌های گفتار و پاسخ‌ها
۶۸	جدول ۳-۳: نقش‌های اصلی در فرآینش تجربی
۷۰	جدول ۴-۳: بندهای معلوم و مجهول
۷۲	جدول ۵-۳: زمان حال ساده و استمراری در فرایندهای مادی و ذهنی
۷۳	جدول ۶-۳: افعالی از نوع like و please
۷۶	جدول ۷-۳: انواع اصلی فرایندهای رابطه‌ای
۷۷	جدول ۸-۳: نمونه ای از فرایند رفتاری
۸۱	جدول ۹-۳: ساختار آغازگر-پایان بخش
۸۵	جدول ۱۰-۳: اطلاعات بیماران زبان‌پریش
۸۶	جدول ۱۱-۳: مشخصات گروه بیماران و شاهد
۸۷	جدول ۱۲-۳: ویژگی‌های عمومی بیماران و توزیع فراوانی سن جنس و تحصیلات آنها
۱۰۶	جدول ۱-۴: ویژگی‌های عمومی بیماران و توزیع فراوانی سن، جنس، و تحصیلات در آنها
۱۰۷	جدول ۲-۴: ویژگی‌های عمومی افراد سالم گروه کنترل
۱۳۷	جدول ۳-۴: تعداد و میانگین فرایندهای استفاده شده در گفتار افراد زبان‌پریش

جدول ۴-۴: تعداد و میانگین فرایندهای استفاده شده در گفتار افراد سالم ۱۳۹

جدول ۵-۴: نسبت فرایندهای مختلف به کل فرایندها در هر دو گروه و مقایسه آنها با هم ۱۴۲

فهرست شکل‌ها

صفحه	عنوان
۱۹	شکل ۱-۲: انواع مبتدا
۳۷	شکل ۲-۲: قسمت‌های مختلف مغز (استاینبرگ، ۱۳۸۱، ۹۴)
۴۴	شکل ۳-۲: مناطق مغزی زبان انسان (استاینبرگ، ۱۳۸۱، ۲۰۲)
۹۲	شکل ۱-۴: اسکن ام ار آی بیمار «ی. ن.»
۹۲	شکل ۲-۴: اسکن ام ار آی بیمار «ی. ن.»
۹۳	شکل ۳-۴: اسکن ام ار آی بیمار «ی. ن.»
۹۴	شکل ۴-۴: اسکن ام ار آی بیمار «پ. الف»
۹۵	شکل ۵-۴: اسکن ام ار آی بیمار «پ. الف»
۹۶	شکل ۶-۴: اسکن ام ار آی بیمار «ط. ل.»
۹۸	شکل ۷-۴: اسکن ام ار آی بیمار «م. م.»
۱۰۰	شکل ۸-۴: اسکن ام ار آی بیمار «م. ی.»

- ۱۰۲ شکل ۹-۴: اسکن ام ار آی بیمار «م. س.»
- ۱۰۳ شکل ۱۰-۴: اسکن ام ار آی بیمار «م. س.»
- ۱۰۴ شکل ۱۱-۴: اسکن ام ار آی بیمار «م. س.»
- ۱۰۵ شکل ۱۲-۴: اسکن ام ار آی بیمار «م. م.»
- ۱۳۸ شکل ۱۳-۴: نمودار میانگین کاربرد انواع فرایند در افراد زبان‌پریش
- ۱۴۰ شکل ۱۴-۴: نمودار میانگین کاربرد انواع فرایند در افراد سالم
- ۱۴۱ شکل ۱۵-۴: نمودار مقایسه میانگین کاربرد انواع فرایند در بین افراد سالم و زبان‌پریش

فصل اول

مقدمه

۱-۱- مقدمه

در این فصل به بحث درباره کلیات تحقیق پیش رو می‌پردازیم و پس از طرح عنوان تحقیق و ضرورت و اهمیت آن به طرح پرسش‌ها و فرضیه‌های مطرح شده در پایان‌نامه می‌پردازیم. در ادامه اهداف نگارنده و پیکربندی پایان‌نامه معرفی می‌شود.

۱-۲- بیان مساله

نظریات مختلف زبانشناسی در هر دوره‌ای کانون مطالعات عصب‌شناختی زبان بوده است. در چند دهه اخیر دو نظریه اصلی در زبانشناسی نظری مطرح شده‌اند، یکی زبانشناسی زایشی چامسکیایی و دیگری زبانشناسی نقش‌گرایی نظاممند^۱ که هلیدی^۲ آن را پایه‌ریزی کرده است.

نظریه زبان‌شناسی چامسکی که برای زبان مبانی روانی و عصب‌شناختی در نظر گرفته است، به دلیل پیش‌فرض‌های فلسفی‌اش درباره ماهیت زبان و ذهن، این روزها با مسائل و پرسش‌های جدی روبه‌رو شده است. مشکل عمده نظریه زبان‌شناسی چامسکی از نظر مبانی نورونی زبان این است که پیش‌فرض‌های فلسفی او درباره ذهن با شواهد تجربی حاصل از مطالعات نسل جدید (علوم اعصاب شناختی) درباره ذهن و زبان، سازگار نیست. برای چامسکی زبان یک توانایی مستقل ذهنی است که جوهر اولیه آن ساختارهای مستقل نحوی و صوری است، در حالی که با توجه به یافته‌های جدید، تلقی زبان به‌عنوان یک نظام نحوی مستقل ذهنی و جدا از سایر فرایندهای ذهنی و شناختی، با اصول اولیه علوم اعصاب‌شناختی سازگار نیست.

^۱ systemic-functional linguistics (SFL)

^۲ M. A. K. Halliday

در مدل زبان‌شناسی هلیدی، توانایی زبانی انسان پدیده‌ای اساساً متفاوت از ماهیت زبان در نظریه زبان‌شناسی چامسکی تلقی شده است. برخلاف نظر چامسکی که زبان ماهیتی فطری دارد و جوهر اصلی آن «نحو» تلقی شده است و می‌تواند مستقل از معنا باشد، در زبان‌شناسی نقشگرا، زبان ماهیتی اکتسابی دارد و یک واقعیت نرونی و جسمانی شده است که در طول رشد فرد یاد گرفته می‌شود و نمی‌تواند مستقل از بقیه توانایی‌های شناختی باشد.

به اعتقاد نظریه‌پردازان زبان‌شناسی نقشگرا، هیچ مقوله دستوری صوری (مانند نحو در زبان انسان) یافت نمی‌شود که مستقل از معنی و شناخت باشد. اینگونه ایرادات به همراه برخی از مشاهدات مبنی بر اینکه برخی از ساختارها تنها از طریق توسل به دیگر حوزه‌های زبانی همچون گفتمان قابل توجیه می‌باشند، محققان را بر این می‌دارد تا با استفاده از دیگر نظریات زبانی به زبان بنگرند و اینگونه نظریات را با تحقیقات موردی راستی‌آزمایی کنند.

دستور پیشنهادی هلیدی ابزارهای تحلیل و بررسی فراوانی را در اختیار محققان و تحلیل‌گران متون قرار می‌دهد که از نقاط قوت این نظریه می‌باشد. همچون مطالعه دیگر سطوح زبانی (معنا، گفتمان،...) در کنار سطوح سنتی بررسی‌های زبانی (واجشناسی، نحو، صرف). با عنایت به مقدمات بالا، نگارنده بیان می‌دارد که در طرح پیشنهادی خود قصد دارد تا به بررسی فعل‌های موجود در گفتمان افراد زبان‌پیش با رویکرد نظریه نقشگرای نظام‌مند بپردازد.

۱-۳- اهمیت پژوهش

بررسی فرایندهای ذهنی و زیست‌شناختی گفتار یکی از حوزه‌هایی است که همیشه برای دانشمندان علوم مختلف از جذابیت بالایی برخوردار بوده است و مطالعات انجام شده در این زمینه نویدبخش دستاوردهای فراوانی برای محققان می‌باشد. البته بطور مستقیم به چنین حیطه‌هایی دسترسی نداریم بلکه می‌توانیم از برون‌داد زبانی تا حدی به بررسی‌های خود بپردازیم. در این بین مطالعه آسیب‌های گفتاری و انواع زبان‌پریشی یکی از روش‌های مؤثری است که بسیار مورد توجه محققان است

زیرا که بررسی انواع آسیب و رابطه‌شان با نوع و جایگاه فیزیولوژیکی آسیب مغزی دستاوردهای بسیاری داشته است و نکات بسیاری را راجع به رابطه زبان و مغز برای ما روشن ساخته است.

بنابراین اهمیت تحقیق حاضر در نو بودن ابزار نظری بکار رفته در آن می‌باشد و اینکه نتایج آن می‌تواند برای بررسی زبان‌شناختی و عصب‌شناختی زبان فارسی سودمند باشد و ابزار تحلیلی این رویکرد کارآمد را در اختیار زبان‌شناسان و متخصصان گفتاردرمانی قرار دهد.

۴-۱- پرسش‌های پژوهش

پرسش‌های پژوهش حاضر عبارتند از:

- ۱- الگوی انتخاب واژگانی افعال در گفتمان زبان‌پریشان چه شباهت‌ها و تفاوت‌هایی با افراد سالم دارد؟
- ۲- آیا تحلیل‌های نقشگرا می‌توانند در تحلیل گفتمان زبان‌پریشان کارایی داشته باشند؟
- ۳- آیا تحلیل‌های نقشگرا از گفتمان زبان‌پریشان می‌تواند تحلیل‌ها و نگاه موجود در عصب‌شناسی زبان را تغییر دهد؟

۵-۱- فرضیه‌ها

- ۱- بررسی شباهت و تفاوت الگوهای موجود در گفتمان افراد زبان‌پریش و سالم می‌تواند گرایش غالب زبان‌پریشان برای استفاده از نوع خاصی از فرایندها را نشان دهد و در صورتی که بتوان داده‌های فراوانی را جمع‌آوری کرد این خود می‌تواند الگویی را جهت شناسایی انواع زبان‌پریشی و حتی سپس تعیین نوع و میزان ضایعه در اختیار محققان قرار دهد.
- ۲- تحلیل‌های نقشگرا ابزار دقیقی را در اختیار محقق قرار می‌دهد و نسبت به دیگر نظریه‌های زبانی در این حیطه از کارایی توصیفی بالایی برخوردار است و این کارایی می‌تواند حتی منجر به پیشنهاد تبیین‌هایی برای فرایندهای زبانی موجود در این گفتمان شود، بخصوص اینکه در اینجا نقش اجتماعی زبان از اهمیت بسیار بالایی برخوردار است.